

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ
ОСВІТИ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
РОБОТИ
з дисципліни
ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
В ЄВРОПІ

ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ДЕННОЇ, ЗАОЧНОЇ ТА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

м. Дніпро
2022

Методичні рекомендації для самостійної та індивідуальної роботи з дисципліни «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» для здобувачів вищої освіти освітнього рівня бакалавр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної, заочної та дистанційної форм навчання /укладач: Микитчук Н.М.. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України, 2022. 28 с.

УКЛАДАЧ:

Наталія МИКИТЧУК, канд.іст.наук, доцент кафедри міжнародних відносин

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Елеонора СКІБА, професор кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, д. філософ. н., професор.

Таміла ГРАЧЕВСЬКА, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, канд.іст.наук, доцент.

Розглянуто на засіданні кафедри міжнародних відносин «11» січня 2022 р., протокол № 6

Рекомендовано Навчально-методичною радою університету «17» лютого 2022 р., протокол № 6

ВСТУП

Дисципліна «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» є вибірковим компонентом Освітньої програми спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Метою навчальної дисципліни є формування теоретичних знань щодо особливостей виникнення, розвитку і трансформації європейської інтеграції, проблем і тенденцій розвитку ЄС, проблем і перспектив її вступу до ЄС, вивчення основних тенденцій дезінтеграційних процесів в Європі.

Згідно з вимогами освітньої програми після вивчення курсу «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» здобувачі повинні знати:

- природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

- природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

- природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

вміти:

- аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України;

- застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем;

- аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними;

- розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

Обсяг навчальної дисципліни «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» для ЗВО групи Б-МВ-841 складає 120 годин (4 кредити ЄКТС) із яких: 60 аудиторних (20 лекцій, 22 семінарів та 18 практичних занять) та 60 годин індивідуальної та самостійної роботи.

ТЕМА 1. ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

Поняття інтеграції. Основні етапи інтеграції. Післявоєнна Європа. Перший Конгрес європейських рухів (Гаага, 1948) і оформлення «Звернення до європейців» – створення Союзу на основі співробітництва, демократичних засадах і наднаціональних інституціях. Брюсельський пакт (1948) між Британією, Францією та країнами Бенілюксу. Створення Ради Європи (1949), як союзу між його членами для захисту та просування ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, сприяння їх економічному та соціальному прогресу. Проектування інтеграційних процесів Жаном Моне (1888-1979). Принципи Ж. Моне: 1) принцип корисного використання політичних криз; 2) поступальність та поетапність в європейській інтеграції; 3) передумання економічної інтеграції політичному об'єднанню Європи; 4) принцип наднаціональності. «Меморандум Моне», «План Шумана» й утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС). Розвиток співпраці країн ЄОВС. Римські договори 1957 р.: утворення Європейського співтовариства з атомної енергетики (Євроатом) та Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Європейська асоціація вільної торгівлі ЄАВТ (1960 р.). Брюссельський договір про інституційне злиття виконавчих органів ЄОВС, ЄЕС та Євроатома. Митний союз між країнами «шістки». Маастрихтські угоди.

Основні поняття

Європейський Союз – економічний і політичний союз, що об'єднує 27 незалежних держав-членів, що розташовані в Європі.

Європейська інтеграція – це процес політичної, юридичної, економічної (в деяких випадках - соціальної і культурної) інтеграції європейських держав.

Європейські цінності – це загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави. Важливо, що в європейському житті існує повага й прагнення до повного дотримання цих цінностей.

План семінарського заняття

1. Проектування інтеграційних процесів Жаном Моне.
2. Основні етапи європейської інтеграції.
3. Основоположні принципи діяльності ЄС.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Хто став У 1951 р. став першим секретарем Європейського об'єднання вугілля і сталі?

- А. Р. Шуман
  - Б. Ж. Моне
  - В. В. Черчилль
  - Г. Ш. де Голль
2. З заснуванням Європейського співтовариства вугілля і сталі першою європейською столицею став:
- А. Париж
  - Б. Брюссель
  - В. Люксембург
  - Г. Женева
3. Ідею створення «Сполучених Штатів Європи» уперше висловив у вересні 1946 року
- А. Р. Шуман
  - Б. Ж. Моне
  - В. В. Черчилль
  - Г. Ш. де Голль
4. Договір про створення Європейського оборонного союзу був підписаний у:
- А. 1952 р.
  - Б. 1954 р.
  - В. 1955 р.
  - Г. 1960 р.
5. Договір про утворення Західноєвропейського Союзу був підписаний у:
- А. 1952 р.
  - Б. 1954 р.
  - В. 1955 р.
  - Г. 1960 р.
6. Європейська асоціація вільної торгівлі була створена у:
- А. 1952 р.
  - Б. 1954 р.
  - В. 1955 р.
  - Г. 1960 р.
7. Маастрихтський договір був підписаний у:
- А. 1955 р.
  - Б. 1992 р.
  - В. 2003 р.
  - Г. 2007 р.
8. Лісабонська угода була підписана у:
- А. 1955 р.
  - Б. 1992 р.
  - В. 2003 р.
  - Г. 2007 р.
9. Рада Європи символ (синє полотнище з 12 жовтими зірками) у:
- А. 1955 р.
  - Б. 1992 р.

В. 2003 р.

Г. 2007 р.

10. Ніццький договір набрав чинності у:

А. 1955 р.

Б. 1992 р.

В. 2003 р.

Г. 2007 р.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Підготувати доповідь про погляди та діяльність Жана Моне.
2. Підготувати доповідь про погляди та діяльність Роберта Шумана.
3. Підготувати презентацію за темою «Основні етапи європейської інтеграції».

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗШИРЕННЯ ЄС

Передумови розширення ЄС до Центральної та Східної Європи. Політична стабілізація. Утвердження демократії та ринкової економіки. Укладання асоціації з ЄС: привілейоване партнерство; угоди про асоціацію. Основні критерії вступу до Євросоюзу (Копенгагенські критерії). Географічний критерій. Політичний критерій, його складові. Економічний критерій: наявність діючої ринкової економіки (її характеристики); здатність витримувати конкуренцію та дію ринкових сил на внутрішньому ринку ЄС (основні характеристики). Правовий критерій (*acquis communautaire* - «спільний доробок»), його складники. Критерій абсорбції — спроможність ЄС «поглинути» нових членів. Критерії «конвергенції» до ЄС. Процедура набуття членства в ЄС. Початковий етап — між поданням заяви і початком переговорів про вступ. Основний період — між початком і завершенням переговорів про вступ. Завершальний період — між формальною згодою Європарламенту і Ради та ратифікацією Угоди про вступ. Проблема політичної і юридичної невизначеності процедури вступу.

Основні поняття

«Копенгагенські критерії» або критерії вступу, підтвержені в грудні 1995 р. на Мадридському засіданні Європейської Ради,

- політичні - стабільність установ, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав меншин;
- економічні - дієва ринкова економіка;
- «членського» - зобов'язання, що випливають із факту вступу до ЄС, зокрема, визнання його політичних, економічних та монетарних цілей.

Розширення Європейського Союзу - це процес приєднання європейських країн до Європейського Союзу.

Консенсус - загальна згода у спірних питаннях, до якої приходять учасники переговорів, з'їздів, конференцій, яка характеризується відсутністю серйозних заперечень по суттєвих питаннях у більшості зацікавлених сторін та досягається в результаті процедури, спрямованої на врахування думки всіх сторін та зближення розбіжних поглядів.

План семінарського заняття

1. Копенгагенські критерії.
2. Процедура прийняття до ЄС нових членів.
3. Етапи розширення Європейського Союзу.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Копенгагенські критерії вступу до ЄС прийняті у :
  - А. 1991 р.
  - Б. 1993 р.
  - В. 1995 р.
  - Г. 1998 р.
2. Рада ЄС прийняла формулу розширення ЄС у:
  - А. 1991 р.
  - Б. 1993 р.
  - В. 1995 р.
  - Г. 1998 р.
3. Вступ Австрії, Фінляндії, Швеції до ЄС відбувся у:
  - А. 1973 р.
  - Б. 1981 р.
  - В. 1986 р.
  - Г. 1995 р.
4. Данія, Велика Британія, Ірландія вступили до ЄС у:
  - А. 1973 р.
  - Б. 1981 р.
  - В. 1986 р.
  - Г. 1995 р.
5. Вступ Іспанії, Португалії, Гренландії до ЄС відбувся у:
  - А. 1973 р.
  - Б. 1981 р.
  - В. 1986 р.
  - Г. 1995 р.
6. Вступ Греції до ЄС відбувся у:
  - А. 1973 р.
  - Б. 1981 р.
  - В. 1986 р.
  - Г. 1995 р.

7. Вступ Хорватії до ЄС відбувся у:
  - А. 2004 р.
  - Б. 2007 р.
  - В. 2013 р.
  - Г. 2020 р.
8. Вступ Кіпру, Естонії, Литви, Латвії, Мальти, Польщі, Словаччини, Словенії, Угорщини та Чехії до ЄС відбувся у:
  - А. 2004 р.
  - Б. 2007 р.
  - В. 2013 р.
  - Г. 2020 р.
9. Вступ Болгарії та Румунії до ЄС відбувся у:
  - А. 2004 р.
  - Б. 2007 р.
  - В. 2013 р.
  - Г. 2020 р.
10. Вихід Великої Британії з ЄС відбувся у:
  - А. 2004 р.
  - Б. 2007 р.
  - В. 2013 р.
  - Г. 2020 р.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Проаналізуйте, чи відповідає Копенгагенським критеріям Україна.
2. Скласти таблицю критеріїв відповідності для вступу до ЄС.

ТЕМА 3. ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ЄС

Спільна інституційна система: Європейський Парламент, Європейська Комісія, Рада Міністрів і Суд ЄС. Європейська Рада. Склад ЄР. Основні повноваження, роль верховного арбітра. Організація діяльності ЄР. Перспективи трансформації ЄР згідно з Договором про запровадження Конституції, функції Голови ЄР. Рада Міністрів (Рада Європейського Союзу). Склад, особливості організації роботи, процедури голосування. Органи, які забезпечують роботу Ради Міністрів. Повноваження Ради. Плани реформування Ради Міністрів відповідно до Договору про запровадження Конституції. Європейська комісія. Склад Єврокомісії; головні функції. Основні повноваження Європейської комісії. Повноваження голови Єврокомісії. Заплановані трансформації Єврокомісії згідно з Договором про запровадження Конституції. Європейський Парламент. Склад, порядок обрання, основні повноваження, особливості функціонування, сфери компетенції. Економіко-соціальний комітет, його склад і функції. Комітет регіонів: склад, дорадчі функції. Європейський центральний банк, його

керівні органи, діяльність. Європейський інвестиційний банк, його керівні органи, функціонування. Структура загального бюджету ЄС.

Основні поняття

Політичний інститут – форма організації та регулювання суспільних відносин і діяльності людини з властивими цій формі метою, функціями та засобами впливу на життя суспільства або окремих його частин; найзагальніший елемент соціальної структури.

Європейська єдність – ідеї об'єднання європейських країн.

План семінарського заняття

1. Спільна інституційна система.
2. Структура ЄС.
3. Бюджет Європейського Союзу

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Який орган ЄС складається з 28 глав держав і урядів держав-членів і президента Європейської Комісії, задає генеральний напрямок розвитку ЄС і приймає основні рішення?
А. Рада Європейського Союзу
Б. Європейська Рада
В. Європейська Комісія
Г. Європейський Парламент.
2. Який орган ЄС складається з 28 профільних міністрів держав-членів, має 9 різних складів.
А. Рада Європейського Союзу
Б. Європейська Рада
В. Європейська Комісія
Г. Європейський Парламент.
3. Який орган є головним виконавчим органом ЄС?
А. Рада Європейського Союзу
Б. Європейська Рада
В. Європейська Комісія
Г. Європейський Парламент.
4. Який орган ЄС розробляє середньострокові стратегії; розробляє законодавство і арбітраж в законодавчому процесі; представляє ЄС в торгових переговорах; складає бюджет Європейського Союзу; і ретельно досліджує здійснення договорів і законодавства?
А. Рада Європейського Союзу
Б. Європейська Рада
В. Європейська Комісія
Г. Європейський Парламент.

5. Який орган ЄС затверджує бюджет ЄС і склад нової Європейської Комісії?
  - А. Європейська Комісія
  - Б. Європейський соціально-економічний комітет
  - В. Європейський Парламент
  - Г. Європейський Центральний Банк
6. Скільки суддів входять до Європейського Суду?
  - А. 18
  - Б. 22
  - В. 28
  - Г. 30
7. Європейський соціально-економічний комітет це:
  - А. виконавчий орган Європейського Союзу
  - Б. законодавчий орган Європейського Союзу
  - В. дорадчий орган Європейського Союзу
  - Г. регіональний орган Європейського Союзу.
8. Штаб-квартира ЄЦБ знаходиться у місті:
  - А. Брюссель
  - Б. Гаага
  - В. Париж
  - Г. Франкфурт-на-Майні
9. Внутрішній ринок ЄС існує з:
  - А. 1957 р.
  - Б. 1988 р.
  - В. 1993 р.
  - Г. 2007 р.
10. Річний бюджет ЄС визначається згідно з середньотерміновими фінансовими перспективами з:
  - А. 1957 р.
  - Б. 1988 р.
  - В. 1993 р.
  - Г. 2007 р.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Складіть хронологічну таблицю утворення європейських політичних інституцій.
2. Виконайте презентацію за темою «Структура ЄС».

Рекомендована література

1. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі / В. Волес, Г. Волес; пер. з англ. Р. Ткачук. К.: Основи, 2004. 871 с.
2. Гончаренко Л., Голуб І. Ідеологія європейської єдності в 1923–1932 р. URL:

- https://drive.google.com/file/d/1HBSg9TdjG78f8gSnh2BcuQUQqCv8gxV_/view
3. Дацюк С. Новые представления европейского перекрестка. Українська правда. 2017. 7 вересня.
  4. Європейський Союз: політика, економіка, право: навч. посібник / за ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. Львів, 2005. 532 с.
  5. Підлуська І. Роль ЗМІ у сприянні європейській інтеграції. URL: <http://www.delukr.ces.eu.int/data/broch/eurosmi/009.html>.
  6. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС: навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Instytutsiyna_systema_ES.pdf
  7. Райтер Э. Идея европейской федерации // Современная Европа. 2000. Вып.2. URL: <http://www.ieras.ru/journal/journal2.2000/8.htm>.
  8. Теорія та практика європейського врядування: навч. посіб. / Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2009. 216 с. URL: http://www.dbuapa.dp.ua/institut/kafedra/vidannya_pei/posibnyk_vryaduvannya.pdf
  9. Тихомирова Є. Б. Формування європейської ідентичності як чинник європейської інтеграції. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7957/Tykhomyrova_Formuvannya_yevropeys%27koyi_identychnosti.pdf
  - 10.Хартія Європейської Ідентичності. URL: <http://www.eurit.it/Eurplace/diba/citta/cartaci.html>
  - 11.Шевчук Б. Засади функціонування Європейського Союзу. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_44/fail/ch_1/4.pdf
  - 12.Шульга М. Критерії європейської ідентичності. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/shulha_kryterii.pdf

ТЕМА 4. СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄС

Зовнішні відносини Європейського Союзу. Концептуальні засади зовнішньополітичної діяльності ЄС. Особливості реалізації євроатлантичної взаємодії: ЄС-США – відносини ad hoc. Нормативні засади та інституційні механізми реалізації Спільної зовнішньої та політики безпеки ЄС. Принципи функціонування та реалізації Спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Інтеграційні механізми у здійсненні зовнішньої політики ЄС. Транскордонне співробітництво і моделі «єврорегіонів».

Основні поняття

Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС (англ. Common foreign and security policy (CFSP)) - один з двох міжурядових «стовпів»

Європейського Союзу. СЗБП має на меті формування спільної оборонної політики, яка може, зрештою, привести до єдиної системи оборони.

Верховний представник Євросоюзу з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки – посада, запроваджена Лісабонським договором (2009 р.) Відповідно до статей 18 і 27 Договору про Європейський Союз, Верховний представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки:

- проводить спільну зовнішню політику Євросоюзу і політику безпеки;
- вносить пропозиції щодо її розвитку;
- головує в Раді закордонних справ;
- є одним з віце-президентів Комісії;
- забезпечує узгодженість Союзу з питань зовнішнього впливу;
- несе відповідальність в рамках покладених на нього в області зовнішніх зв'язків і координації інших аспектів зовнішньої діяльності Союзу повноважень;
- представляє Союз з питань, що належать до спільної зовнішньої політики і політики безпеки;
- веде політичний діалог з третіми особами та країнами від імені Союзу та висловлює позицію Союзу в міжнародних організаціях та на міжнародних конференціях.

План семінарського заняття

1. Спільна зовнішня та безпекова політика у договорах ЄС.
2. Виклики спільній зовнішній політиці ЄС.
3. Спільна безпекова політика ЄС.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Посаду «Верховного представника» з питань спільної зовнішньої та безпекової політики запроваджено у документі:

- А. Маастрихтська угода 1991 р.
- Б. Амстердамський договір 1997 р.
- В. Ніцький договір 2003 р.
- Г. Лісабонська Угода 2007 р.

2. Напрямок розвитку військової сфери (Гельсінська Основна Мета) ЄС прийнято у:

- А. 1999 р.
- Б. 2003 р.
- В. 2004 р.
- Г. 2007 р.

3. Європейська стратегія безпеки ЄС прийнята у:

- А. 1999 р.
- Б. 2003 р
- В. 2004 р.
- Г. 2007 р.

4. Цивільна Основна Мета 2008 ЄС прийнята у:

- А. 1999 р.
- Б. 2003 р
- В. 2004 р.
- Г. 2007 р.

5. Яка кількість генеральних дирекцій, побудованих за регіональним та функціональним принципами у структурі генерального секретаріату дипломатичної служби ЄС?

- А. 4
- Б. 6
- В. 8
- Г. 10

Завдання для індивідуальної роботи

1. Поясніть суть спільної зовнішньої політики ЄС.
2. Написати есе за темою «Сучасні виклики спільній зовнішній політиці ЄС».

ТЕМА 5. СПІЛЬНА ТОРГІВЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС

Принципи та інституційні засади функціонування спільної торгівельної політики ЄС. Розподіл повноважень між інституціями ЄС та державами-членами в рамках реалізації спільної торговельної політики. Механізми прийняття рішень у сфері спільної торговельної політики. Амстердамський договір 1997 р. Ніщський договір 2003 р. Лісабонська Угода 2007 р. Стратегія ЄС "Торгівля для всіх. До більш відповідальної торговельної та інвестиційної політики" (2015 р.). Основні стратегічні завдання для спільної торговельної політики ЄС. Основні інструменти спільної торговельної політики ЄС на товарних ринках. Диференційований характер торговельної політики ЄС. Піраміда торговельних преференцій ЄС.

Основні поняття

Спільний ринок - форма економічної інтеграції країн, що припускає вільне переміщення товарів, робіт і послуг, а також факторів виробництва - капіталів, трудових ресурсів - через кордони країн, що є членами спільного ринку. Спільний ринок був одним з етапів інтеграційних процесів в Європі.

Торговий бар'єр - штучне обмеження вільної торгівлі між країнами у вигляді високого мита, квот та інших обмежень імпорту та експорту, введення суворого валютного контролю.

Торгівельні преференції - це переваги, що надаються в торговій сфері певним державам, підприємствам або організаціям на взаємовигідній або односторонній основі.

План семінарського заняття

1. Принципи та інституційні засади функціонування спільної торгівельної політики ЄС.
2. Основні стратегічні завдання для спільної торговельної політики ЄС.
3. Диференційований характер торговельної політики ЄС.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Термін спільна торговельна політика (common commercial policy) з'явився в документі:
  - А. Амстердамський договір 1997 р.
  - Б. Угода про заснування Європейського економічного співтовариства у 1957 р.
  - В. Римські угоди
  - Г. Маастрихтська угода 1991 р.
2. Цілі спільної торговельної політики було закладено у документі:
  - А. Амстердамський договір 1997 р.
  - Б. Угода про заснування Європейського економічного співтовариства у 1957р.
  - В. Римські угоди
  - Г. Маастрихтська угода 1991 р.
3. Комунарний характер торговельної політики значно посилюється у документі, який значно звужив можливості держав-членів застосовувати власні, незалежні торговельні заходи захисту:
  - А. Угода про заснування Європейського економічного співтовариства у 1957р.
  - Б. Римські угоди
  - В. Маастрихтська угода 1991 р.
  - Г. Амстердамський договір 1997 р.
4. В якому документі включено міжнародні угоди стосовно послуг й інтелектуальної власності до сфери виключної компетенції Союзу:
  - А. Угода про заснування Європейського економічного співтовариства у 1957р.
  - Б. Римські угоди
  - В. Маастрихтська угода 1991 р.
  - Г. Амстердамський договір 1997 р.

5. В якому документі віднесено зовнішню інвестиційну політику до виключної компетенції ЄС та визначили її як новий рубіж спільної торговельної політики.
  - А. Стратегія ЄС "Торгівля для всіх. До більш відповідальної торговельної та інвестиційної політики" (2015 р.)
  - Б. Ніцький договір 2003 р.
  - В. Лісабонська Угода 2007 р.
  - Г. Маастрихтська угода 1991р.
6. В якому документі визначено основні цілі торговельної політики Союзу в нових умовах глобалізації та діджиталізації світової економіки:
  - А. Маастрихтськоа угода 1991р.
  - Б. Стратегія ЄС "Торгівля для всіх. До більш відповідальної торговельної та інвестиційної політики" (2015 р.)
  - В. Ніцький договір 2003 р.
  - Г. Лісабонська Угода 2007 р.
7. Нова торговельна та інвестиційна стратегія ЄС прицнята у
  - А. 2013 р.
  - Б. 2015 р.
  - В. 2017 р.
  - Г. 2019 р.
8. Сценарії подальшого розвитку спільної торговельної політики ЄС, соціально-економічного розвитку Союзу сформульовано у Білій книзі Європейської Комісії у:
  - А. 2013 р.
  - Б. 2015 р.
  - В. 2017 р.
  - Г. 2019 р.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Опишіть механізми прийняття рішень у сфері спільної торговельної політики.
2. Охарактеризуйте місце України в піраміді торговельних преференцій ЄС.

Рекомендована література

1. Світова економіка: підручник / за ред. О.І.Шниркова, В.І.Мазуренка, О.І. Рогача. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018.
2. Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві: монографія. за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018.
3. Шнирков О. І. Спільна торговельна політика Європейського Союзу
URL <https://e->

learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5070/mod_book/chapter/285/Шнирков%20О.%20Спільна%20торговельна%20політика%20ЄС%20.pdf

4. Шнирков О.І. Торговельна політика Європейського Союзу: Монографія. К.: ВПЦ "Київський університет", 2005.
5. Шнирков О.І., Заблоцька Р.О. Міжнародні економічні відносини: конспект лекцій / О.І. Шнирков, Р.О. Заблоцька. Дніпро, 2018. 286 с.
6. Eurostat, 2019. URL <http://ec.europa.eu/eurostat/web/conferences>
7. European Union. Trade. URL https://europa.eu/european-union/topics/trade_en
8. Trade for All URL New EU Trade and Investment Strategy. - <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/new-trade-strategy/>
9. World Economic Outlook, IMF, April 2019. URL <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/>
10. World Investment Report, 2019. URL <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1555>
11. World Trade Report 2019. URL https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr14_e.htm

ТЕМА 6. СПІЛЬНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС

Цілі й завдання спільної міграційної політики ЄС. П'ять базових принципів, міграційної політики ЄС. Механізм вільного руху. Інституту надання притулку. Інституційно-нормативне забезпечення міграційної політики Європейського Союзу. Європейський пакт про імміграцію та притулок (2008). Головні політичні зобов'язання, покладені в основу спільної імміграційної політики країн ЄС. Сучасна міграційна ситуація в Європі.

Основні поняття

Імміграція - в'їзд громадян інших держав у країну на довгострокове перебування або постійне проживання. Як правило, зумовлена економічними або політичними причинами, рідше релігійними чи родинними міркуваннями.

Трудова міграція - переміщення працездатної особи з метою працевлаштування на певний термін.

Ринок праці - це сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу за допомогою ціни на працю (заробітної плати).

План семінарського заняття

1. Цілі й завдання спільної міграційної політики ЄС.
2. Інституційно-нормативне забезпечення міграційної політики Європейського Союзу.
3. Сучасна міграційна ситуація в Європі.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Угода про поступове скасування перевірок на спільному кордоні «Шенген I» прийнята у:
  - А. 1975 р.
  - Б. 1985 р.
  - В. 1995 р.
  - Г. 2005 р.
2. Конвенція про застосування Шенгенської угоди про поступове скасування перевірок на спільних кордонах «Шенген II» прийнята у:
  - А. 1980 р.
  - Б. 1990 р.
  - В. 2000 р.
  - Г. 2010 р.
3. Єдина політики з імміграції була запроваджена
  - А. Маастрихтським договором 1992 р.
  - Б. Амстердамським договором 1997 р.
  - В. Ніцьким договором 2001 р.
  - Г. Лісабонською угодою 2007 р.
4. Європейський пакт про імміграцію та притулок схвалений главами держав-членів на самміті в Брюсселі у:
  - А. 2003 р.
  - Б. 2005 р.
  - В. 2008 р.
  - Г. 2011 р.
5. Гаазька програма 2003 р., відносить побудову загальної європейської системи притулку до:
  - А. регіональної компетенції ЄС
  - Б. національної компетенції ЄС
  - В. наднаціональної компетенції ЄС
  - Г. місцевої компетенції ЄС
6. «Європейський порядок денний з питань міграції» розроблено у:
  - А. 2005 р.
  - Б. 2010 Р.
  - В. 2015 р.
  - Г. 2020 р.
7. Уточненню та кодифікації прав працівників, які пересуваються в межах ЄС, та членів їхніх родин присвячено регламент, ухвалений у:
  - А. 2010 р.
  - Б. 2011 р.
  - В. 2012 р.
  - Г. 2013 р.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Охарактеризуйте документи, які регулюють міграційну політику ЄС.
2. Напишіть есе за темою «Сучасна міграційна ситуація в Європі».

ТЕМА 7. ЕКОЛОГІЧНА ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА.

Формування екологічної політики європейської системи безпеки. П'ять етапів формування екологічної політики ЄС. Цілі і завдання політики ЄС щодо навколишнього середовища. «Горизонтальний» підхід. Включення проблем захисту навколишнього середовища в проект Конституції ЄС. Погіршення екологічної ситуації на території Європи. Показники для країн-кандидатів. Програмі LIFE. Стратегія ЄС в області сталого розвитку. Співпраця на регіональному рівні. Запобігання і ліквідація наслідків екологічних катастроф на європейському континенті. Включення екологічної політики та захисту навколишнього середовища в проект Конституції ЄС і Лісабонський договір. Стратегії та принципи європейської екологічної безпеки. Стратегія дерегуляції. Стратегія національного контролю. Стратегія наднаціонального контролю. Принцип попереджувальної дії. Принцип обережності. Принцип ліквідації наслідків і відшкодування шкоди навколишньому середовищу. Принцип, згідно з яким винуватець збитку оплачує його відшкодування, витрати на превентивні заходи, очищення та компенсацію за забруднення лягають на його винуватців. Механізми та інструменти реалізації екологічних програм європейської системи безпеки. Перспективи подальшого розгортання екологічної політики в системі європейської безпеки. Завдання в області стимулювання інноваційного розвитку. План дій ЄС щодо боротьби з кліматичними змінами.

Основні поняття

Екологічна політика - це комплекс заходів, спрямованих на охорону довкілля, збереження і відновлення природних ресурсів, запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій, розвиток природоохоронного виховання й освіти, правова охорона екосистем з метою забезпечення оптимальних умов природокористування.

Субсидіарність - організаційний і правовий принцип, згідно з яким Спільнота (наприклад, ЄС) вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях (виняток становлять сфери виняткової компетенції Спільноти); один з основоположних принципів Європейського Союзу. Означає постійне оцінювання обґрунтованості дій ЄС з погляду наявних можливостей на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Дерегуляція - скасування чи скорочення державного регулювання в певній галузі суспільних відносин.

План семінарського заняття

1. Формування екологічної політики європейської системи безпеки.
2. Стратегії та принципи європейської екологічної безпеки.
3. Механізми та інструменти реалізації екологічних програм європейської системи безпеки.
4. Перспективи подальшого розгортання екологічної політики в системі європейської безпеки.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Цілі і завдання, принципи і напрямки політики ЄС і в галузі охорони навколишнього середовища визначені Єдиному Європейському акті у:
  - А. 1982 р.
  - Б. 1984 р.
  - В. 1986 р.
  - Г. 1988 р.
2. Регламентом 880/92 від 23 березня 1992 р.
  - А. заборонено спалювати сухостої
  - Б. визначено порядок продажу квот на викиди CO₂
  - В. удосконалено критерії оцінки впливу на навколишнє середовище
  - Г. заборонено незаконну вирубку лісів
3. Торгова схема квотами почала функціонувати в ЄС у:
  - А. 1995 р.
  - Б. 2000 р.
  - В. 2005 р.
  - Г. 2010 р.
4. Модель торгівлі квотами на викиди CO₂ діє в:
  - А. Нідерландах
  - Б. Німеччині і Великобританії
  - В. Італії і Португалії
  - Г. Польщі та Чехії
5. Модель торгівлі квотами на оксид азоту NO діє в:
  - А. Нідерландах
  - Б. Німеччині і Великобританії
  - В. Італії і Португалії
  - Г. Польщі та Чехії
6. Модель торгівлі квотами вилов риби діє в:
  - А. Іспанії та Португалії
  - Б. Ірландії та Великій Британії
  - В. Італії і Португалії

Г. Польщі та Чехії

7. Яка програма дій по захисту навколишнього середовища функціонувала в ЄС у 2014-2020 рр.?

А. Третя

Б. П'ята

В. Сьома

Г. Дев'ята

Завдання для індивідуальної роботи

1. Визначте перспективи подальшого розгортання екологічної політики в системі європейської безпеки.
2. Визначте, які європейські напрацювання можна ефективно використовувати в екологічній сфері в інших регіонах світу.

ТЕМА 8. ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЄС.

Еволюція становлення спільного європейського освітнього простору. Європейська освітня інформаційна мережа (European Education Information Network – the Eurydice). Програми Erasmus, Tempus у реалізації транс'європейської схеми співробітництва у вищій освіті. Болонська декларація (1999) і Болонський процес як засади структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи. Основні ідеї Лісабонської декларації (2000 р.) та проект формування «Європи знань».

Основні поняття

Базова горизонтальна політика ЄС - спільна політика, набір рішень, правил, заходів і кодексів поведінки, прийнятих спільними інституціями, що засновані групою держав і впроваджуються спільними інституціями і державами-членами. Таку політику повинні проводити всі учасники через наднаціональні виконавчі й судові органи, призначені для нагляду та контролю за її проведенням. Отже, спільна політика стає інструментом передачі частини своїх суверенних національних повноважень наднаціональним інституціям. Таке делегування суверенних прав у межах спільних політик є фундаментальною характеристикою європейської інтеграції.

Болонський процес - процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи.

План семінарського заняття

1. Еволюція становлення спільного європейського освітнього простору.
2. Програми співпраці у сфері вищої освіти.
3. Формування «Європи знань».

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Комітет з освіти було створено Європейською Комісією у:
  - А. 1964 р.
  - Б. 1974 р.
  - В. 1984 р.
  - Г. 1994 р.
2. Першу програму дій ЄС в галузі освіти прийнято Радою Міністрів ЄС у:
  - А. 1966 р.
  - Б. 1976 р.
  - В. 1986 р.
  - Г. 1996 р.
3. У Договорі про створення ЄЕС, підписаному в Римі 25 березня 1957 р., окреслювали дії, що стосувалися:
  - А. діяльності університетів
  - Б. забезпечення демократичності навчання
  - В. професійної освіти і підвищення кваліфікації
  - Г. громадянської освіти
4. Зелена книга про європейський вимір в освіті прийнята у:
  - А. 1983 р.
  - Б. 1993 р.
  - В. 2003 р.
  - Г. 2013 р.
5. Про яку програму йдеться у визначенні: «це програма співпраці та мобільності у сфері вищої освіти, яка спрямована на розвиток ЄС як всесвітнього центру досконалості освітнього процесу та посилення міжнародних зв'язків у сфері вищої освіти через підтримку високоякісних європейських магістерських курсів».
  - А. Програма Темпус
  - Б. Програма Еразмус Мундус
  - В. «Вікно зовнішньої співпраці Еразмус Мундус»
  - Г. Програма Жана Моне
6. Про яку програму йдеться у визначенні: «це освітня програма, мета якої полягає у підвищенні рівня знань та поінформованості суспільства в ЄС та поза його межами про питання європейської інтеграції, через стимулювання викладання, дослідницької діяльності та дискусій з питань ЄС».
  - А. Програма Темпус
  - Б. Програма Еразмус Мундус
  - В. «Вікно зовнішньої співпраці Еразмус Мундус»

- Г. Програма Жана Моне
7. В якому році Україна підписала Болонську конвенцію?
- А. 1991р.
  - Б. 2000 р.
  - В. 2005 р.
  - Г. 2013 р.
8. Плану дій ЄС “Комюніке з реалізації європейського простору довготривалого навчання” підписано у:
- А. 2000 р.
  - Б. 2001 р.
  - В. 2002 р.
  - Г. 2003 р.
9. План розвитку європейської освіти ухвалено у:
- А. 2000 р.
  - Б. 2001 р.
  - В. 2002 р.
  - Г. 2003 р.
10. Про яку програму йдеться у визначенні: «програма підтримує створення партнерських консорціумів між вищими навчальними закладами Європи та третіх країн»
- А. Програма Темпус
  - Б. Програма Еразмус Мундус
  - В. “Вікно зовнішньої співпраці Еразмус Мундус”
  - Г. Програма Жана Моне

Завдання для індивідуальної роботи

1. Розкрийте суть і мету Болонського процесу.
2. Охарактеризуйте одну з програм у сфері освіти в ЄС (Темпус, Еразмус Мундус, Програма Жана Моне)

ТЕМА 9. ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА.

Нормативно-правове забезпечення Політики сусідства Євросоюзу. Особливості реалізації формату Східного Партнерства. Нормативні засади Східного Партнерства. Досягнення і проблеми учасників Східного Партнерства. Проектний простір Чорноморської Синергії. Україна – ЄС: основні напрями і перспективи співробітництва. Еволюція розвитку відносин ЄС і України. Нормативно-інституціональні аспекти євроінтеграційного поступу України. Здобутки української держави на шляху адаптації національного законодавства до стандартів ЄС. Результати і досвід реалізації проектів ЄС в Україні. Особливості політичного діалогу Україна – ЄС. Євроінтеграційні перспективи України.

Основні поняття

Асоціація - союз, об'єднання для досягнення господарської, політичної, культурної чи якої-небудь іншої спільної мети.

Диференціація та персоналізований підхід (tailor-made approach) - партнерство з ЄС і кожною з країн-партнерів, що відображає різні амбіції, здібності та інтереси.

Європейська політика сусідства (ЄПС) (англ. European Neighbourhood Policy) - політика Європейського Союзу, яка має на меті створити на південь і схід від нових кордонів розширеного Європейського Союзу зону стабільності миру і добробуту шляхом налагодження тісних довготривалих відносин з сусідніми країнами.

Стратегічне партнерство - тип міждержавних відносин, побудований як послідовна система взаємодії держав в напрямі реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей.

План семінарського заняття

1. Європейська політика сусідства.
2. «Чорноморська синергія/ЧМС».
3. «Східне партнерство».
4. Угода про асоціацію України з ЄС.

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Вперше концепція Європейської політики сусідства була викладена у зверненні Комісії «Ширша Європа» у:
  - А. 1994 р.
  - Б. 2003 р.
  - В. 2004 р.
  - Г. 2013 р.
2. Стратегію реалізації ЄПС і аналітичні доповіді щодо семи перших країн з «кола друзів» (Ізраїлю, Йорданії, Марокко, Молдови, Палестинської автономії, Тунісу та України) були представлені у:
  - А. 2002 р.
  - Б. 2003 р.
  - В. 2004 р.
  - Г. 2005 р.
3. Регіональна ініціатива Європейського Союзу «Чорноморська синергія/ЧМС» (Black Sea Synergy/BSS) ухвалена у:
  - А. 2004 р.
  - Б. 2005 р.
  - В. 2006 р.

- Г. 2007 р.
4. Інавгураційний саміт «Східного партнерства» проведено 7 травня 2009 р.
у:
- А. Варшаві
  - Б. Вільнюсі
  - В. Празі
  - Г. Києві
5. Ініціативу «Східного партнерства» було започатковано за пропозицією:
- А. Франції та Німеччини
  - Б. Польщі та Чехії
  - В. Польщі та Швеції
  - Г. Швеції та Литви
6. Верховна Рада України та Європейський парламент синхронно, в режимі телемосту, ратифікували Угоду про асоціацію Україна-ЄС:
- А. 21 березня 2014 р.
  - Б. 27 червня 2014 р.
  - В. 16 вересня 2014 р.
  - Г. 10 листопада 2014 р.
7. Лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри — руху робочої сили передбачає:
- А. Митний союз ЄС
  - Б. Угода про кордони ЄС
  - В. Зона вільної торгівлі ЄС
  - Г. Угода про ринок ЄС
8. Спільна Комунікація ЄК та Високого представника ЄС «Перегляд Європейської політики сусідства» прийнята у:
- А. 2014 р.
  - Б. 2015 р.
  - В. 2016 р.
  - Г. 2017 р.
9. Угода про асоціацію України з ЄС чинна з:
- А. 2014 р.
  - Б. 2015 р.
  - В. 2016 р.
  - Г. 2017 р.
10. Визначте, про який принцип ЄПС йдеться: «партнерство з ЄС і кожною з країн-партнерів, що відображає різні амбіції, здібності та інтереси»
- А. гнучкість
  - Б. видимість
  - В. диференціація
  - Г. рівність

Завдання для індивідуальної роботи

1. Проаналізуйте угоду про асоціацію України з ЄС.
2. Виконайте презентацію на тему «Розвиток відносин Україна - ЄС».

ТЕМА 10. ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ.

Євроскептицизм. Розповсюдження сепаратизму у Західній Європі. Сепаратизм в Західній Європі є доволі складним явищем, так як являє собою колапс двох принципів міжнародного права. З одного боку, кожна нація має право самовизначення, тому може претендувати на отримання власної держави за національним чинником. З іншої сторони, це непорушність міжнародних кордонів будь-якими засобами, а утворення нової держави це пряме втручання у існуючі кордони європейських країн. Іспанія: Каталонія та Країна Басків. Брекзїт та проблема розділеної Ірландії. Відцентрові рухи в Шотландії. Економічні відцентрові рухи в Італії: Ліга Півночі (Паданія), Венеція.

Основні поняття

Євроскептицизм - одна із форм опозиції діяльності Європейського Союзу, відповідно до якої її прихильники (євроскептики) фокусуються на ідеях, думках, діях, що спрямовані на сумнів, критику, неприйняття і зневіру стосовно або всього Європейського Союзу, або певної його політики чи діяльності конкретного інституту тощо

Сепаратизм - політика і практика відокремлення, відділення частини території (сецесії) держави з метою створення суверенної держави, дезінтеграцію країни, переходу до складу іншої держави (іредентизм) чи набуття статусу дуже широкої автономії. Загальне визначення сепаратизму є те, що це пропаганда стану культурного, етнічного, племінного, релігійного, расового, національного або гендерного відділення від ширшої групи. Радикальність сепаратизму обумовлюється географічним положенням, жорсткістю та ієрархічністю внутрішньо регіонального суспільства, економічним і соціальним становищем даного регіону на поточний момент, а також сили центральної влади

План семінарського заняття

1. Євроскептицизм.
2. Розповсюдження сепаратизму у Західній Європі.
3. Брекзїт та проблема розділеної Ірландії.
4. Економічні відцентрові рухи

Тестові завдання для самостійної роботи

1. В якій країні Європи діє Ліга Півночі?

- А. Іспанія
  - Б. Італія
  - В. Бельгія
  - Г. Нідерланди
2. В якому році Велика Британія вийшла з ЄС?
- А. 2010
  - Б. 2011
  - В. 2020
  - Г. 2021
3. ІРА це:
- А. Іспанська республіканська армія
  - Б. Італійська республіканська армія
  - В. Іберійська республіканська армія
  - Г. Ірландська республіканська армія
4. Фламанська мова це:
- А. неофіційна назва нідерландської мови Бельгії
  - Б. неофіційна назва бельгійської мови Бельгії
  - В. неофіційна назва нідерландської мови Нідерландів
  - Г. неофіційна назва бельгійської мови Нідерландів
5. Країна Басків це:
- А. Автономія в складі Ірландії
  - Б. Автономія в складі Іспанії
  - В. Автономія в складі Італії
  - Г. Автономія в складі Ісландії

Завдання для індивідуальної роботи

1. Проаналізуйте економічні відцентрові рухи в Італії.
2. Охарактеризуйте дезінтеграційні процеси в Бельгії.

ЗМІСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Індивідуальна робота з дисципліни «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» має на меті виконання ЗВО самостійно завдань для підвищення рівня підготовки і розкриття індивідуальних творчих здібностей. До індивідуальних завдань з дисципліни «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» належать: аналіз реальних ситуацій у міжнародних відносинах, що передбачає застосування теоретичного матеріалу та практичних навичок отриманих під час аудиторної роботи. За бажанням ЗВО, як індивідуальна робота можуть бути оцінені особисті наукові досягнення (тези конференцій наукові статті, наукові роботи, що подаються на конкурси та ін.) та результати неформальної освіти.

Самостійна робота з дисципліни «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» є формою організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються ЗВО під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі з метою засвоєння в повному обсязі РПНД і послідовне формування у ЗВО самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця. До форм самостійної роботи з дисципліни «Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі» належать різні форми аудиторної та позааудиторної самостійної роботи, зокрема обов'язковим є виконання оцінюваних тестових завдань з усіх тем дисципліни.

Самостійна та індивідуальна робота Здобувача, що передбачена РПНД, **оцінюється** НПП за **15-бальною** шкалою кожна. Бали за самостійну та індивідуальну роботу виставляються у журналі обліку роботи навчальної групи окремими графами напередодні підсумкового контролю.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники, навчальні посібники та методичні матеріали:

1. Європейська інтеграція навч. посіб./за ред.. М. І. Макаренка, Л.І. Хомутенко. – К.: «Центр учбової літератури», 2018. 344 с.
2. Європейський Союз : навч. посіб. / А. О. Бояр, Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк, І. О. Балак, Є. І. Вознюк; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; за ред. А. О. Бояр, С. В. Федонюк. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 594 с.
3. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 171 с.

Монографії та наукові видання:

4. Аксьонова В. І. Гуманістичні обрії європейського простору. Український контекст: монографія. Одеса; Кропивницький: Видавничий дім "Гельветика", 2018. 534 с.
5. Бережна К. В. Принципи організації та функціонування інститутів влади в Європейському Союзі та Україні: порівняльно-правовий аналіз: монографія Запоріжжя: Гельветика. 2017. 407 с.
6. Євроатлантичний вектор України: нац. доповідь/С. І. Пирожков, В. О. Антонов, А. Г. Арсеєнко, В. О. Буткалюк, В. Д. Жулай ; НАН України. Секція суспільних і гуманітарних наук. Київ: Національна академія наук України, 2019. 327 с
7. Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи. European values in Ukrainian education: challenges and frontiers: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 травня 2021 р. Нац. агентство

із забезпечення якості вищої освіти, Нац. Еразмус+ офіс в Україні (Київ), Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя : Видавничий дім "Гельветика", 2021. 180 с.

8. Савченко В. Ф., Забаштанський М. М. Здобутки і проблеми євроінтеграційних зрушень в Україні на сучасному етапі: монографія. Чернігів. нац. технол. ун-т; за заг. ред. В. Ф. Савченко, Л. М. Мекшун. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 326 с.

9. Гриценко В. Г., Соболев Є. Ю. Інтеграція правової системи України в Європейський простір: стан та шляхи розвитку: монографія. Кропивницький: ПОЛІМЕД-Сервіс, 2018. 336 с.

10. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна : монографія. Київ: КНТ, 2018. 413 с.

11. Міделлаар Луук ван. Нова політика Європи: десять років політичних криз: пер. с англ. Київ: Дух і Літера, 2021. – 407 с.

12. Перспективи розвитку ініціативи ЄС "Східне партнерство" в умовах сучасних геополітичних викликів : монографія/Ярина Богданівна Турчин, Ольга Ярославівна Івасечко, Олег Олександрович Цебенко, Ірина Юріївна Сухорольська, Домініка Томашівна Рослонь Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2022. 220 с

13. Смутчак З. В. Міграційні загрози за умов євроінтеграції: методологія та практика регулювання : монографія / Зінаїда Василівна Смутчак. – Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2019. 335 с

Електронні ресурси:

1. Електронні ресурси Наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського.
URL: <http://nbuv.gov.ua>.

2. НАТО: www.nato.int

3. ОБСЄ: www.osce.org

4. Рада Європи: <http://www.coe.int>

5. Європейський Союз: www.europa.eu.int

6. Європейський банк реконструкції та розвитку:
<http://www.ebrd.com>

7. Міжнародна організація з міграції: <http://www.iom.int>

8. Рада Європи в Україні: <http://www.coe.kiev.ua/>